

О. П. РЕЄНТ (Київ)

Патріарх українського краєзнавства

Небагато знайдеться сьогодні в Україні людей, які б пройшли такий довгий, сповнений напруженої мирної й ратної праці, тривог і сподівань шлях, і так багато зробили й роблять для своєї Вітчизни, як Петро Тимофійович Тронько. Мало й таких, хто б не чув про цю людину — дивовижну своєю відкритістю людям, великим багатством душі, глибокою відданістю народу, з коліски якого вийшов.

Родовід Троньків має вікове коріння на Слобожанщині. Сільські трударі з діда-прадіда, пращури Петра Тимофійовича заклали і в нього шанобливе ставлення до землі, традицій і звичаїв українських хліборобів, чеснот, які формував сільський устрій життя.

Петро Тимофійович народився 12 липня 1915 р. у родині Тимофія Федоровича та Явдохи Олексіївни Троньків у с. Заброди Богодухівського повіту на Харківщині. Крім нього, в сім'ї було ще двоє менших дітей — Дмитро і Ганна. Лиха доля не оминула цей дім, як і багато інших у важкі 20-ті роки. Від тифу помер Тимофій Федорович і турботи про родину лягли на матір та старшого сина, який навчався у школі, потім — технікумі, а влітку випасав громадську худобу, працював на сезонних сільськогосподарських роботах. Не шукав легкого хліба і надалі. Наприкінці 1932 р. він став робітником шахти в м. Дзержинську, що в Донбасі, вступив у профспілку гірників.

Але потяг до знань брав своє і юнак поступив на вчительські курси, по закінченні яких протягом 1933—1934 рр. працював учителем суспільствознавства й української мови у неповній середній школі с. Кленового. Читаємо сторінки довоєнної трудової діяльності П. Тронька:

VII. 1934—V. 1935 — помічник директора механізаторських кадрів по виховній роботі, с. Кленове Богодухівського району;

П. Т. ТРОНЬКО

V. 1935—IX. 1936 — помічник директора Лебединської школи сільсько-господарського учнівства по виховній роботі, Харківська область;

IX. 1936—VII. 1937 — курсант Єйської військової школи морських пілотів, Краснодарський край;

VI.1.1937—XII.1937 — заступник директора, директор Лебединського дитячого будинку.

За цими скупими рядками — роки змужніння, перший досвід самостійного життя, пошук власного місця в ньому. Молода, енергійна, ініціативна натура шукала гідного застосування своїх сил і Петро Тимофійович знайшов себе в активній громадській роботі. Ще в с. Кленовому він обирався депутатом сільської Ради, делегатом районного з'їзду Рад Богодухівщини, секретарем сільської і заводської комсомольської організації. Брав участь у ліквідації неписьменності, а голодного 1933-го допомагав односельцям і учням школи вижити. Чуйний до людської біди, завжди сумлінний і працьовитий, Петро Тимофійович був висунутий на роботу в апарат Лебединського районного комітету комсомолу, де зайняв посаду завідуючого відділом, а згодом і першого секретаря. У 1937 р. став кандидатом у члени партії, а через півтора року — членом ВКП(б). На початку 1939 р. спілчани обрали його секретарем Сумського обкому ЛКСМУ.

Після возз'єднання Західної України з УРСР у вересні 1939 р. П. Тронько в числі перших відбув у тривале відрядження — налагоджувати нове життя на землях, що поверталися в лоно Великої України. Брав участь у роботі Народних Зборів Західної України як депутат від Назовізьського округу (Надвірнянський повіт Станіславського воєводства).

У жовтні 1939 р. ЦК ЛКСМУ затвердив П. Тронька уповноваженим ЦК комсомолу по роботі серед молоді західних областей України, а через два місяці — першим секретарем Станіславського обкому ЛКСМУ. Представляючи як делегат XII з'їзду ЛКСМУ комсомол Станіславщини (1940 р.), обраний до складу ЦК республіканської спілки молоді.

Петро Тимофійович згадує: "В ці роки комсомолом області і його керівними органами здійснювалася багатопланова робота по ліквідації тяж-

ких наслідків соціально-економічного і національного гноблення, залишених у спадщину панською Польщею на західноукраїнських землях — безробіття, неписьменності й малописьменності серед молоді, антисанітарії та епідемій у містечках і селах. Предметом особливої турботи комсомолу стала організація культурно-освітньої роботи, зокрема на селі, створення українських шкіл і навчальних закладів, піднесення національної мови та культури. Значна увага приділялася висуванню комсомольців і неспілкової молоді на керівні посади в державні органи, громадські об'єднання, виробництво". З майже 7 тис. висуванців на радянську роботу 1122 були люди віком до 25 років '.

Комсомол залучав до активного громадського життя десятки тисяч юнаків та дівчат, допомагав здобути освіту тим, для кого у міжвоєнній Польщі це залишалось нездійсненою мрією, організовував культурне дозвілля, створював можливості для заняття фізкультурою і спортом. У 1940 р. Петро Тимофійович долучився до створення Станіславського вчительського інституту, школи гуцульського мистецтва у Косові, інших фахових навчальних закладів. Як депутат обласної Ради від Коломийського сільського виборчого округу він займався вирішенням широкого кола проблем, яких було так багато в той час в області. До початку війни очолювана ним обласна комсомольська організація зросла до 10 тис. чол. І донині Петро Тимофійович, який вкладав у цю справу всі сили і душу, вважає роботу серед молоді Станіславщини кращим періодом свого життя.

А потім була війна... Страшне, приголомшуюче лихо випало на долю народу, який у минулому не раз ставав жертвою агресора. Та цього разу йшлося про життя чи смерть цілої нації, яку нацисти прагнули перетворити на "унтерменшів" — нижчу расу слуг і підневільних безправних рабів. І тут згодилася військова спеціальність Петра Тимофійовича. З перших днів війни він — у діючій армії. У складі військ Південно-Західного, Сталінградського, Південного та 4-го Українського фронтів пройшов важкими дорогами війни, брав участь в обороні Києва і Сталінграда, визволенні Ростова-на-Дону, Донбасу. Двічі був контужений.

Петро Тимофійович не любить розповідати про участь у боях. Тамує гіркоту поразок радянських військ на початковому етапі війни, непоправних втрат бойових побратимів, біль спогадів про сплюндровану чоботом окупанта рідну землю, яка ще ніколи до того не була такою спустошеною та змученою. Ніхто й ніколи не чув від нього про власний героїзм і ратну звитягу. Та про це промовляють бойові нагороди: ордени Червоної Зірки, Вітчизняної війни І ступеня, Б. Хмельницького ІІІ ступеня, медалі "За бойові заслуги", "За оборону Києва", "За оборону Сталінграда", "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 — 1945 рр.", "За визволення Києва", "Партизану Великої Вітчизняної війни" І ступеня, ювілейні медалі: "Тридцять років Словацького народного повстання", "Травневе повстання чеського народу за звільнення Чехословаччини Радянською Армією", маршала Г. К. Жукова та інші прикрашають кітель майора авіації у відставці П. Т. Тронька.

З початком визволення України від окупантів постало завдання якнайшвидше відбудувати промисловість і сільське господарство республіки, які мали велике значення для зміцнення обороноздатності Радянського Союзу. Фронт, що неухильно просувався на Захід, вимагав постійного поповнення зброєю, технікою, боеприпасами, продуктами харчування. У жовтні 1943 р., за рішенням керівництва країни, П. Т. Тронько в числі інших командирів і політпрацівників, що мали довоєнний досвід роботи в державних, партійних, комсомольських органах, був відкликаний з діючої армії й затверджений першим секретарем Київського обласного та місько-

го комітетів ЛКСМУ. Йшли вперті бої за Київ. Гітлерівці билися з відчайдушністю приречених і, готуючись до відступу, планомірно руйнували місто. В той час Петро Тимофійович став автором листівки, в якій закликав молодь робити все можливе, щоб перешкодити окупантам дощенту зруйнувати столицю.

Вранці 6 листопада 1943 р. разом з маршалом Г. К. Жуковим, М. С. Хрущовим, О. П. Довженком, М. П. Бажаном, Ю. І. Яновським, М. П. Костенком П. Т. Тронько вступив до багатостраждального, але не скореного Києва. О 10-й годині побував на Хрещатику, а згодом — біля пам'ятника Кобзареві. Можливо, саме тоді почала формуватися думка, що стала провідною на всі наступні роки: зробити так, аби "мати міст руських" не лише встала з попелу, а й стала кращою, ніж була до того. А поки що красень-Київ лежав у руїнах. З 850 тис. мешканців у 1939 р. у місті на час звільнення залишалося тільки 330 тис. Люди жили під психологічним пресом недавніх подій: Бабиного Яру, масового вивезення на роботу до рейху, інших жаклих виявів окупаційного режиму. Тисячі зруйнованих будівель, комунікацій, водопроводу, електромережі, антисанітарія, виснаження людей від голоду і холоду вимагали від керівництва республіки невідкладних і дійових заходів. П. Т. Тронько з головою поринув у поточні справи, які вимагали не лише вміння розібратися в різноманітних проблемах, а й чуйності, уваги і співчуття до мешканців міста, що за три роки війни зазнали безмежних страждань, втратили своїх рідних і близьких, майно та житло.

5 грудня 1943 р. у Театрі опери та балету ім. Т. Г. Шевченка відбувся перший молодіжний мітинг, на якому прийнято заклик до молоді столиці й Київської області взяти шефство над відбудовою Хрещатики. На початку 1944 р. з ініціативи обкому ЛКСМУ на відбудову міста прибуло 10 тис. молоді (в основному дівчат) із сільської місцевості Київщини. Всі працівники обкому, міськкому, райкомів комсомолу разом з громадянами Києва щотижня у позаробочий час по 4—6 годин працювали на відбудовних роботах. Пліч-о-пліч працювали школярі й студенти, різноробочі і вчителі, колгоспники і службовці. Поруч з Петром Тимофійовичем розчищав головну вулицю столиці й поет-академік П. Г. Тичина. Як спомин від тієї зустрічі залишився його вірш "О мій дружику, о мій братику, попрацюємо на Хрещатику".

За активної участі молоді й комсомольців у стислі терміни було споруджено перший залізничний міст через Дніпро в межах міста.

Київський комсомол став ініціатором багатьох патріотичних починів і корисних справ. На зібрані кошти було збудовано танкову колону "Київський комсомолець". У Києві дислокувалося кілька військових госпіталів. Комсомольці стали першими і найактивнішими помічниками військових медиків: вони доглядали поранених і хворих червоноармійців, влаштовували концерти, читання газет і книжок, писали під диктовку бійців листи їх рідним. Словом робили все, аби полегшити страждання тих, хто не шкодував свого здоров'я у боях. Під керівництвом Київського обкому та міськкому ЛКСМУ розгорнулася кампанія допомоги вдовам і родинам полеглих воїнів Червоної армії. Та особливої турботи потребували дітси́роті, з якими війна обійшлася найбільш жорстоко. Організація притулків і дитбудинків вимагала самовідданої праці, повної віддачі, адже в республіці кожен гвіздок, кожна дошка, ліжко чи комплект постільної білизни були на обліку. Та попри всі труднощі, сироти були одягнені, взуті, нагодовані, отримали не лише дах над головою, а й можливість навчатися, здобувати спеціальність. І сьогодні мешканці дитячих будинків воєнного

та повоєнного часу з вдячністю згадують тих, хто змінив їм у ті важкі часи батьків і порадників.

Досвід київського комсомолу став прикладом для наслідування. На прохання редакції газети "Комсомольська правда" П. Т. Тронько підготував статтю "Рік напруженої праці", що була опублікована в кінці 1944 р. Згодом, вже працюючи заступником Голови Ради Міністрів УРСР, Петро Тимофійович ініціював прийняття рішення про нагородження столичного комсомолу орденом Бойового Червоного Прапора.

Вступ Української РСР на правах повноправного члена до Організації Об'єднаних Націй сприяв поживленню міжнародних зв'язків республіки на всіх рівнях. Український комсомол став активним учасником численних молодіжних форумів, двосторонніх контактів. Як член бюро ЦК ЛКСМУ і перший секретар обласної та міської комсомольської організації Петро Тимофійович багато зусиль докладав до того, щоб українська молодь заявила про себе на міжнародній арені, налагодила зв'язки із зарубіжними організаціями. У 1945 р. Київ гостинно зустрів першу в повоєнні роки делегацію югославської молоді на чолі з першим секретарем ЦК Соціалістичної спілки молоді С. Комаром. До речі, з 12 членів делегації 6 носили високе звання Героїв Югославії. На знак дружби молоді двох столиць, скріпленою кров'ю у боях проти спільного ворога, делегації було вручено Червоний прапор київського комсомолу молоді Белграда.

У 1945 р. П. Т. Тронько в складі української делегації брав участь в установчій конференції Всесвітньої федерації демократичної молоді в Лондоні. Визнанням високого авторитету українського комсомолу, а також особистих якостей Петра Тимофійовича стало його обрання членом виконкому ВФДМ.

1946 р. позначений переходом на посаду другого секретаря ЦК ЛКСМУ. Нові масштаби роботи, нові завдання диктували необхідність нетрадиційних підходів, нестандартних рішень. Завжди вимогливий до себе, Петро Тимофійович поряд з навчанням у Вищій партійній школі ВКП(б) закінчує екстерном у 1948 р. історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Того ж року він був зарахований до аспірантури Академії суспільних наук при ЦК ВКП(б). Захоплення наукою, постійний потяг до знань згодом допомогли йому стати вченим зі світовим ім'ям. Перший науковий бар'єр ним було взято у 1951 р., коли відбувся блискучий захист дисертації на тему "Комсомольське підпілля Радянської України в боротьбі проти гітлерівських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни". Повернувшись до Києва, Петро Тимофійович очолив відділ науки й вузів Київського обкому партії. І хоча працював на цій посаді недовго, все ж встиг багато зробити для налагодження діяльності київських наукових й академічних установ, побуту вчених, викладачів, студентів. Знав їх проблеми не з чужих уст, адже протягом 1952—1953 рр. читав курс лекцій з історії Другої світової війни в Київському державному університеті. Наступні 8 років П. Т. Тронько виконував обов'язки секретаря Київського обкому КП(б)У, а протягом 1960—1961 рр. — завідувача відділом пропаганди й агітації ЦК Компартії України. Водночас проводив значну громадську, наукову роботу, обирався депутатом Київської міськради і Київської облради IV—VIII (1953—1963 рр.), делегатом XVII—XXIII з'їздів Компартії України, XXII і XXIII з'їздів КПРС.

У березні 1961 р. П. Т. Тронька призначено заступником Голови Ради Міністрів УРСР. Всі 17 років перебування на цій великій посаді він присвятив турботам про розвиток середньої, професійно-технічної, вищої освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту. Саме на той час припадає справжній сплеск в Україні народної самодіяльної твор-

чості, поява нових форм організації дозвілля, фізичного виховання й оздоровлення. Глибокою пошаною до світочів української культури, вірою у невичерпні можливості національних талантів позначені заходи по відзначенню ювілейних дат, пов'язаних з іменами Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, Г. Сковороди.

Не в останню чергу завдяки зусиллям П. Т. Тронька здобутки української культури, промисловості, сільського господарства, спорту стали відомі всьому світу. Очолюючи делегації на різних міжнародних форумах, він багато зробив для піднесення авторитету України в очах зарубіжної громадськості. Так, у 1965 р. П. Т. Тронько очолював урядову делегацію УРСР на ХХ сесії Генеральної Асамблеї у Нью-Йорку, був керівником делегації на днях культури України в Чехословаччині, а також на Міжнародній виставці "ЕКСПО-67" у Монреалі. У службових і наукових справах він неодноразово виїздив до Данії, Канади, Болгарії, Чехословаччини, Швейцарії, Угорщини, Німецької Демократичної Республіки та інших країн.

Незважаючи на велику завантаженість, Петро Тимофійович не полишає наукових досліджень. 1968 р. він захистив докторську дисертацію "Український народ у боротьбі проти гітлерівських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни". Протягом 50-х — 70-х років написав цілу низку монографій, зокрема "Безсмертя юних", "В боях за Вітчизну (1941—1945 рр.)", "Подвиг твоїх батьків", "Народна сила незборима", "Культура — всенародне надбання", "Защищая советскую Родину", десятки брошур і статей. Був автором, керівником, членом редколегії кількох фундаментальних праць, у тому числі таких, як "Історія Української РСР" у 8-ми томах, 10 книгах, "Історія Києва", "Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941 — 1945 рр." у 3-х томах, збірник документів "Київщина в роки Великої Вітчизняної війни", 3-томного збірника документів "Українська РСР у Великій Вітчизняній війні 1941—1945 рр."

Та найбільше Петро Тимофійович може пишатися унікальним виданням — "Історією міст і сіл Української РСР" у 26-ти томах — "батьком" якого його з повним правом вважають. Згадуючи, як народжувалася ця праця, аналогів якій і до сьогодні не існує у світі, він зауважує, що далеко не всі спочатку вірили в можливість реалізації такого масштабного і незвичайного проекту. Однак цілеспрямованість, здатність долати перешкоди, а головне, усвідомлення високого громадянського й наукового обов'язку дали можливість Петру Тимофійовичу довести задум до логічного завершення. Очолити цю справді титанічну справу мала лише людина непересічних якостей. До складу Головної редакційної колегії під головуванням П. Т. Тронька увійшли провідні вчені республіки — історики, економісти, мистецтвознавці, етнографи, правознавці. Понад 100 тис. авторів, наукових рецензентів, консультантів, бібліографів, редакторів, ілюстраторів, архівістів, пошуковців і просто ентузіастів-краєзнавців доклали своїх зусиль, щоб зібрати й систематизувати матеріали кожного з томів. До роботи залучилися ряд міністерств і відомств, видавництво "УРЕ", Архівне управління республіки, Інститут історії партії при ЦК КПУ та Інститут історії АН України, інші інститути секції суспільних наук Академії наук УРСР. Копітка багаторічна робота увінчалася виданням, що стало найбільш повним літописом населених пунктів республіки з найдавніших часів. Вперше всі міста і села України отримали наукову біографію. Весь комплекс робіт по підготовці "Історії міст і сіл Української РСР" дало значний поштовх розвитку краєзнавчого руху в республіці. Праця отримала схвальні відгуки не лише вітчизняних наукових установ, засобів масової інформації, громадськості, а й за кордоном, у тому числі — премії СРСР. Понад 100 учасників проекту відзначені урядовими нагородами УРСР.

У квітні 1978 р. П. Т. Тронька обрано академіком АН УРСР, згодом її віце-президентом. Потяг до наукової роботи перемиг і тому він перейшов до Академії наук України.

Підготовка багатотомника "Історія міст і сіл Української РСР", вивчення й популяризація історико-культурної спадщини, поява по всіх кутках республіки етнографічних та історико-краєзнавчих музеїв стали ознакою розвитку історичного краєзнавства. Очевидною стала нагальна необхідність створення єдиного центру в системі АН УРСР, який міг би на науковій основі організувати історико-краєзнавчі дослідження, а також здійснювати координаційні функції. Враховуючи назрілу потребу в організації науково-методичного забезпечення цієї важливої галузі знань, Президія АН УРСР у березні 1979 р. прийняла постанову про створення в Інституті історії відділу історико-краєзнавчих досліджень. Очолований П. Т. Троньком підрозділ перевидав російською мовою 14 томів "Історії міст і сіл Української РСР".

Велике методологічне значення для подальшої активізації краєзнавчих досліджень мали підготовлені у відділі праці: "Історичне краєзнавство в Українській РСР", "Основні підсумки і подальші завдання історико-краєзнавчих досліджень", "Деякі питання розвитку історичного краєзнавства в Українській РСР" та ін. Співробітники відділу виконали кілька колективних праць з історії промислових і сільськогосподарських підприємств республіки, зокрема, "Історія заводу "Арсенал" ім. В. І. Леніна", "Історія колгоспу "Здобуток Жовтня".

Постановою Президії АН УРСР від 4 листопада 1982 р. на відділ покладено наукове забезпечення Зводу пам'яток історії і культури народів СРСР по Українській РСР, складання словників, участь у підготовці й апробація матеріалів, підготовлених обласними редколегіями. За редакцією П. Т. Тронька вийшов каталог-довідник "Пам'ятники історії і культури УРСР" обсягом понад 100 друкованих аркушів, а також довідник про пам'ятки Великої Вітчизняної війни "Навічно в пам'яті народній" (60 друк, арк.). Ці видання поклали початок розробці теми "Науково-методичні основи дослідження пам'ятників історії і культури", що заклали підґрунтя для підготовки "Зводу пам'яток історії та культури України". У червні 1999 р. побачила світ перша книга першого тому цього унікального видання.

Новий імпульс перспективного напрямку наукових досліджень дала постанова Президії АН УРСР (1982 р.) про створення наукової ради "Історичне краєзнавство в Українській РСР", головою якої було призначено академіка П. Т. Тронька. До компетенції ради входила наукова апробація історико-краєзнавчих досліджень, затвердження тем кандидатських і докторських дисертацій по даній тематиці, розробка республіканського координаційного плану.

Як депутат Верховної Ради УРСР дев'яти скликань, П. Т. Тронько займався питаннями правового забезпечення охорони історико-культурного, мовного середовища в республіці. Він брав безпосередню участь у підготовці закону "Про охорону та використання пам'ятників історії і культури УРСР" (1978 р.), закону "Про мови в Українській РСР" (1989 р.), інших законодавчих актів.

Справжнім полігоном наукових дискусій, оприлюднення нових ідей стали загальноукраїнські конференції з історичного краєзнавства, яких з 1980 р. до 1999 р. відбулося вже дев'ять.

Багато зроблено Петром Тимофійовичем для популяризації історичних знань про рідний край на посаді редактора журналів "Пам'ятки України" (1975—1985 рр.) і "Краєзнавство" (з 1992 р. і донині).

З 1992 р. він очолив також Головну редколегію багатотомної серії книг "Реабілітовані історією". Повернення доброго імені безвинних жертв тоталітаризму, відновлення історичної правди П. Т. Тронько вважає одним з головних своїх обов'язків.

Як один з найбільш авторитетних істориків України П. Т. Тронько багато робить для зміцнення міжнародних наукових зв'язків. За часів Радянського Союзу був членом бюро національного комітету істориків СРСР. Як голова радянської частини Комісії істориків СРСР—ЧССР виступав з проблемними доповідями на багатьох міжнародних наукових форумах, брав участь у постановці й обговоренні проблем слов'янознавства. Очолюваний ним оргкомітет по підготовці і проведенню IX Міжнародного з'їзду славістів (Київ, 1983 р.) залучив до участі в ньому майже 2 тис. учених з 26 країн Європи, Північної Америки, Азії, Австралії. Виконуючи обов'язки президента Міжнародного комітету славістів, Петро Тимофійович координував діяльність наукових інституцій багатьох країн та окремих учених.

Сьогодні, коли у Києві постають з руїн і небуття численні пам'ятки історії й архітектури, лише фахівці пам'ятають, що біля витоків руху за збереження історичної спадщини українського народу стояв саме П. Т. Тронько. Ще на посаді заступника Голови Ради Міністрів УРСР він ініціював пропозиції, по яких було прийнято урядове рішення "Про стан і заходи по покращанню охорони пам'яток історії та культури в Києві". Обраний головою правління Українського товариства охорони пам'ятників історії і культури на громадських засадах, Петро Тимофійович протягом 22 років спрямовував у єдине русло зусилля тисяч ентузіастів, учених, студентів, усіх, кого не залишала доля національних історичних надбань. У 70-ті роки розгорнулася справжня кампанія по збиранню коштів на реставрацію Золотих воріт — унікальної пам'ятки XI ст. ВТОПІК виділило 1 млн 600 тис. крб. на відтворення перлини давньоруського зодчества, яка сьогодні є місцем паломництва туристів.

А як нелегко було "пробивати" ідею створення Музею народної архітектури і побуту України! Тепер один з найбільших музейних комплексів Європи вабить своєю неповторною красою тисячі киян і гостей столиці. І кожен, хто приїздить сюди, поринає у предковічні легенди, втілені в національні побутові форми, пісні, будівлі, ремісничі вироби.

Академік П. Т. Тронько брав найактивнішу участь у підготовці відповідних документів і заходів по відзначенню 1500-річчя Києва.

XX ст. в історії українського народу позначене багатьма віхами. Та найбільш трагічною залишається воєнна доба, яка принесла біду в кожную родину. Щоб відтворити і залишити в пам'яті нащадків дійсні масштаби війни, участі народу України в ній, гірких втрат і збитків було вирішено спорудити комплекс "Музей Великої Вітчизняної війни 1941 — 1945 рр.". І в цій справі своє вагоме слово сказали керівники й активісти Товариства. Петро Тимофійович був комісаром будівництва, за що отримав Почесну грамоту Президії Верховної Ради УРСР, а з фондів ВТОПІК на спорудження музею було перераховано 10 млн. крб.

А скільки списів було зламано довкола відтворення історичного обличчя столиці! У кожного, хто хоч раз відвідав Києво-Печерську лавру поряд зі світлими почуттями залишався якийсь сум від того, що її перлина — Успенський собор — так і лишається зруйнованим. У 1987 р. під головуванням П. Т. Тронька відбувся V з'їзд ВТОПІК, на якому обговорювалося питання про подальшу долю пам'ятки. Роки напруженої праці, розмови з урядовцями і керівниками міста врешті-решт зрушили справу з місця. Разом з Олесем Гончарем й архітектором Олесем Силиним Петро Тимофійович у 1994 р. підготували на ім'я Президента України Л. Д. Кучми до-

повідну записку, на підставі якої вийшов президентський указ "Про заходи щодо відтворення пам'яток історії та культури". На виконання цього розпорядження у січні 1996 р. уряд затвердив перелік першочергових заходів по відбудові комплексу Михайлівського Золотоверхого монастиря й Успенського собору. Петро Тимофійович очолив Комісію по відтворенню видатних пам'яток при Президії Верховної Ради України та Всеукраїнський фонд відтворення історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара. На проведення пошукових, проектних і будівельних робіт, пов'язаних з відродженням Михайлівського Золотоверхого монастиря й Успенського собору, фонд асигнував 800 тис. гривень. Сьогодні золотосяйні куполи обох святинь, які піднялися з попелу і руїн, знову височать на дніпровських схилах, як і сотні років тому.

Справжній патріот міста, П. Т. Тронько включався в усі справи, які торкалися збереження його багатой історичної спадщини. Не випадково мешканці столиці тричі обирали його депутатом Київської міської Ради. Коли мова зайшла про повернення першому вищому навчальному закладу України — Києво-Могилянській академії — її первісного призначення, академік П. Т. Тронько переконливо довів керівництву Міністерства оборони СРСР і Головного політичного управління радянської армії необхідність відселення з цього комплексу Вищого військово-морського політичного училища. А скільки ще великих і малих, непомітних для стороннього ока справ зробив для столиці цей Вчений і Громадянин!

Подвижницька праця П. Т. Тронька відзначена численними державними нагородами, в тому числі орденами Леніна, Жовтневої революції, чотирма орденами Трудового Червоного Прапора, Дружби народів, "За заслуги" III ступеня, "Богдана Хмельницького" II та III ступеня, а також двома Почесними грамотами Президії Верховної Ради УРСР, Почесними грамотами Президії Верховної Ради Білоруської РСР та Естонської РСР. Він — лауреат Державної премії СРСР у галузі науки і техніки 1976 р., премії Ленінського комсомолу 1984 р., республіканської премії ім. Миколи Островського 1987 р., почесний громадянин Богодухова, Лебедина, Переяслава-Хмельницького, Канева, почесний професор Дніпропетровської гірничої Національної академії, Подільського та Кіровоградського педінститутів, почесний доктор Дніпропетровського і Харківського державних університетів.

Петро Тимофійович завжди був людиною принциповою і послідовною. Він ніколи не кидав обіцянки на вітер і, як міг, намагався доводити почату справу до завершення. От і нині академік робить усе, аби урядова постанова, яку він ініціював у 1967 р., набула реальних обрисів і на острові Велика Хортиця, зрештою, було зведено меморіальний комплекс Запорозького козацтва, щоб донести цю славу і звияжну сторінку до нащадків, щоб зберегти тонку ниточку безперервності українського родовету, історичний еталон і приклад для наслідування наступним поколінням.

Академік П. Т. Тронько є радником Президента України з питань історико-культурної спадщини, головою Комісії по відтворенню видатних пам'яток історії та культури при Президентові України.

Не шукаючи легких шляхів, він продовжує гідно служити науці і своєму народові, з глибин якого вийшов і який дав йому путівку у велике життя.

¹ Державний архів Івано-Франківської області, ф. 1, оп. 1, спр. 5, арк. 68, 69.